



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

18 Vtrùm is qui alteri est causa damni, siue impediendo ab aliquo bono,
siue alia aliqua ratione teneatur ad restitutionem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

simul damno emergente, si quod ratione inopia pecunia interuenient: si alienum frumentum vendidisti, sufficit restituere frumentum eiusdem pretij, nisi dominus illud carius interim erat venditurus.

114
Torques
locatus.

Ex his sequitur Primò, Eum qui torquem aureum furto surreptum aliquoties pretio locauit, teneri non solum ad restitutionem torquis, sed etiam pretij locationis, quamuis dominus eum locare non consueuerit, quod est contra Nauarrum c. 17. n. 25. Ratio est; quia illud lucrum non est fructus industriæ, sed pretium locationis, seu usus; qui usus est instar fructus rei, ac proinde eius utilitas est domini. Idem dicendum de equis & mulis surreptis & elocatis, quamuis dominus elocare non sit solitus. Nauarii tamen sententia locum habet, quando dominus est vir diues, qui tale pretium non putaretur uelle.

115
Ager steri-
lis excul-
tus.

Sequitur Secundò, Eum, qui agrum sterilem sibi oppignoratum, quem dominus coli non curabat, excoluit, & aliquos inde fructus percepit, teneri ad illorum fructuum restitutionem, contra Sotum lib. 6. qu. 1. art. 2. ut rectè docet Nauarrus cap. 17. n. 117. deducenda tamen sumptuum, laboris & industriæ estimatio.

116
Fructus
percepti
diligentiâ
domini.

Dico Secundò, Non solum fructus perceptos, sed etiam non perceptos, quos tamen dominus singulari sua diligentia percepisset, tenetur sarcire. Ratio est; quia sua detentione iniqua, est causa illius lucri cessantis. Vbi notandum, perinde esse verum illi fructus percipiendi fuerint ex re, mediante industria domini, (ut ex agro per diligentissimam culturam) an ex nuda industria, ut ex peritia negotiationis & contractu: tenetur enim malæ fidei possessor omne lucrum cessans & damnum emergens, quod dominus ratione iniquæ detentionis patitur, reponere. nam huius totius censetur causa iniusta.

Petes, Quid si fur rem meliorem fecit, sed postea sua negligentia exiguos fructus percepit, quam si dominus cum illo incremento recepisset, longè plus fructuum collegisset, tamen apud ipsum res illud augmentum habitura non fuisset.

117
Si dominus
erat perce-
pturus fru-
ctus, rem
tamen non
effecturus
melio-
rem.

Resp. Quidam tenent, furem tunc non teneri de excessu illo fructuum, quos dominus percepisset. ita Couarr. lib. 1. variar. c. 8. n. 4. Ratio est, quia in his non intulit domino damnum: nam si illa res apud dominum mansisset, non fuisset melior reddita, ac proinde nec dominus illos fructus percepturus erat. Hæc sententia est probabilis, quia nititur quadam æquitate. Tamen contrarium videtur verius; quia rei melioratio eo ipso quo est, domini est, & iniquè à fure detinetur, ex qua detentione lucrum domino cessat. Confirmatur; quia fur non restituendo illud melioramentum, est in mora; ac proinde tenetur de casu fortuito, & de omni damno, quod ex detentione sequitur; quod aliàs, si suo tempore restituisset, non erat secuturum, quamuis enim non sit causa damni prima acceptione, est tamen causa damni detentione rei, postquam facta est melior; quod Couarruias non videtur aduertisse.

118
Si fur sin-
gulari in-
dustria
percepit.

Dico Tertio, Tenetur etiam restituere fructus rei, quos ipse sua singulari industria percepit, deductis tamen expensis, quamuis dominus eos percepturus non fuisset. Probatur; Omnes fructus rei cedunt in dominium eius, cuius est ipsa res, eo

ipso quo extant, ut patet Institut. de rerum diuisione. §. Si Titius, & duobus sequentibus, ubi dicitur, *Plantas, que terra coaluerint, & frumenta, que sata sunt, solo cedere*, ergo si fructus extant, vel iniquus detentor sit factus ex illis locupletior, domino sunt restituendi.

Sed difficultas est, Si neque extant, neque illis fur factus sit locupletior, eò quod consumpserit cum socijs, an sint restituendi, quando dominus eos non fuisset percepturus. Quidam tenent, in hoc euentu non esse restituendos, Primò, Quia fur nec tenuit causa rei acceptæ, cum non extet; neque causa iniquæ acceptionis, quia iniqua acceptio rei alienæ non obligat ad restitutionem, nisi quatenus efficaciter intulit damnum; atqui hic verè non intulit damnum secundum estimationem moralem; quia etiam si rem alterius non accepisset vel detinisset, dominus non ideo esset locupletior; ponimus enim, rem ei futuram infrugiferam, vel certè minùs frugiferam. Secundò, Quia quando res apud dominum non erat fructificatura, & industria alterius effectum est ut fructificaret, adscribendum videtur industriæ, non rei: ergo. Ita Couarr. ad reg. Peccatum p. 2. §. 6. num. 4. & Ioannes Medina q. 6. de restit. & Silu. v. Restit. 3. n. 9. in principio. Petrus Nauarra l. 4. c. 1. num. 44. Hæc sententia est probabilis; nititur enim quadam æquitate. & iuxta eam posset etiam defendi, quod Nauarrus docet de torque & equo furto elocato, si à domino elocari non solent, ut colligitur ex Siluestro.

Contrarium tamen in rigore est verius. Ratio est; quia fructus hoc ipso quo extant, quomodo cumque proueniant, (etiam si casu vel sponte) domino cedunt, ut patet ex Iure citato: ergo statim debent domino restitui, cum sint in specie debiti, ergo eos consumere, est domino verum damnum inferre; est enim consumere rem ipsius; quæ si suo tempore reddita fuisset, apud dominum non perisset. Item cum debeant restitui statim, si fur eos tunc non restituit, est in mora; ac proinde etiam si fortuito pereant, tenebitur ad restitutionem. Si tamen pereant fortuito, vel etiam culpa leui, priusquam commodè possent restitui, non tenebitur; quia non censetur fuisse in mora. et si enim rem iniquè detinuit, non tamen fructus.

Hinc patet solutio rationis prioris, contrariæ sententiæ; et si enim non censetur intulisse damnum iniqua detentione rei; (quia apud dominum fuisset infrugifera) intulit tamen damnum, quia fructus perceptos debito tempore non restituit; qui hoc ipso quo sunt, domini sunt. Secus est, quando, si res reddita fuisset, apud dominum erat peritura.

Ad secundum respondeo, Non esse fructum nudæ industriæ, sed ipsius rei, supposita industria, vnde solum sequitur, pretium industriæ deducendum.

DVBITATIO XVIII.

Utrum is, qui alteri est causa damni, siue impediendo ab aliquo bono, siue alia aliqua ratione, teneatur ad restitutionem.

Missis opinionibus, Nota. dum est ex Nauarro cap. 17. num. 69.

Duplici-

122
Dupliciter
aliquid de-
bitum.

Dupliciter posse aliquem petere beneficium, officium, vel aliud commodum.

Primò, Si habeat Ius in re vel ad rem, (de quibus supra c. 2. dubit. 2.) ita ut res ei ex iustitia sit debita, scilicet per iustam promissionem, stipulationem, venditionem, præsentationem, oppositionem, expectatiam, regressum, accessum, coadiutoriam, primogenituram, &c. aut alium titulum, per quem datur actio ad rem petendam. qui talem impediret, etiã solum suadendo, sine vi & fraude, ne res ad quam Ius habet, ei detur, teneretur ad restitutionem, non quidem quanti illa res valebat, sed quanti illud Ius, illaque spes iudicio boni viri, consideratis omnibus circumstantiis, æstimaretur.

Secundò, Si nullum habeat Ius in re vel ad rem propinquum, quod ei tribuat actionem in Iudicio, sed solum remotum, quia dignus est, vel bene meritis, & de hoc est tota difficultas.

123
Vt vel fraude
de impedi-
ens tene-
tur.

Nunc Dico Primò, Qui vi aut fraude impedit aliquem à consequendo aliquo beneficio, vel officio, quo dignus erat, vel ne instituitur heres, vel ne fiat ei donatio, legatum, &c. tenetur ad restitutionem, quanti iudicio prudentis ea spes ipsi valebat. Est communis DD. Probatur; quia fraus & vis vel exercentur circa eum qui beneficium sperat; (ut si quis illum vi detineat, vel minetur ei ne sollicitet, vel litteras interceptat, vel fraude auertat à re prosequenda) & sic manifestè fit ei iniuria, ex qua sequitur damnum. nam contra voluntatem suam modo iniusto impeditur à prosecutione, ad quam Ius habet; (etsi enim non habeat Ius ad illud bonum, quod prosequitur, habet tamen Ius ad illud prosequendum, rogando, sollicitando) ergo damnum, quod inde sequitur, censetur per iniuriam datum. Vel exercetur circa ipsum collatorem, (ut minando, ne conferat tali, aut persuadendo ipsum esse indignum, ignarum, &c. idque falsò) & sic etiam fit iniuria petenti. Ratio est; quia violatur Ius ipsius, quod habet ad illud bonum; quod Ius non est quidem absolutum, sed conditionatum; quia in libera voluntate collatoris positum. si enim velit, res tibi debetur: si nolit, non debetur. Vnde si quis voluntatem eius, qui proposuit vel deliberat tibi dare, per vim aut fraudem directè impediatur, aliòve inflectatur, veram tibi iniuriam facit; nam Ius tuum, in libertate collatoris constitutum, violat.

124
Si crimen
occultum
aperiam.

Dices, Ergò si crimen tuum occultum pandam, ob quod collator mutauit animum, non tenebor; quia collator non inuoluntariè, (non enim fraude deceptus vel metu compulsus) sed voluntariè statuit tibi non conferre.

Respond. Vel ita pando, ut sequatur infamia apud plures, vel soli collatori & ijs quorum interest, patefacio. Si priore modo, & illa infamia sit causa cur collator non conferat, aliàs collaturus, teneor ad restitutionem; quia per iniuriam sum damni causa. Si secundo modo, non teneor: quia Ius est, quando de officijs vel beneficijs agitur, patefacere ea quæ hominem minus habilem, vel collationem minus decoram reddunt. Vnde solent capi occulte informationes. Quare fortasse etiam in priore casu non tenebor, si non tam ob infamiam, quam ob crimen occultè commissum nolit conferre. Confirmatur: quia non est iniqui patefacere id, cuius ignoratio collationem reddit inuoluntariam; ita ut eo cognito nollet conferre. atqui ignoratio huius occulti criminis redderet

illam collationem inuoluntariam: ergo patefactio huius, qua parte ad collatorem pertinet, non est iniusta; etiam si apud alios iniusta sit. Secus est, quando falsa dedecora impinguntur; tunc enim collator decipitur, eiusque libertas impeditur, & inuoluntariè sententiam mutat.

Petes, Quid si is qui falsò collatorem informauit, sua dicta reuocet, tenebiturne adhuc ad restitutionem?

Respond. Si reuocet dum res non est integra, tenebitur; quia ex vi prioris iniurie damnum est secutum: nec est amplius in arbitrio collatoris illud impedire vel non impedire. Si verò res est planè integra, non tenebitur; quia non censetur causa damni in posterum, sed libera voluntas collatoris. Ratio est; quia quamdiu res est integra, infamator non censetur intulisse damnum, sed solum posuisse causam vnde damnum timeatur. Fecit enim per iniuriam, ut collator nollet, quod antea volebat; quod nolle erit causa damni, videlicet non collationis. at sublata falsa informatione, si collator perisset in proposito, & nollet conferre, non amplius huius nolle causa erit infamator, (quia non propter eius dicta pergit nolle) sed libertas collatoris: qui pro suo arbitratu voluntatem mutare poterat. Circa prædicta quædam sunt aduertenda.

Primò, Si is qui petit, nullo modo est dignus seu idoneus officio vel beneficio, non teneris ei restituere pro illo incommodo; etiam si vi aut fraude impediisti. Ratio est; quia tunc nullum Ius habebat in libera collatoris voluntate positum: non enim poterat ei conferre, teneris tamen ad famæ restitutionem; nisi ratione mali impediendi potueris eius crimen detegere, ut ex supra dictis constat.

Secundò, Si erat quidem dignus & idoneus, tamen nulla spes erat in ipsum fore conferendum: tunc, etsi vi aut fraude nistis fueris impedire, non teneris ad restitutionem. Ratio est; quia tuus conatus est inefficax; nam ex eo nullum re ipsa damnum obuenerit: æquè enim illi collatum non fuisset. Nec refert, quòd fuerit dignus; quia si hæc dignitas nullam ei spem pretio æstimabilem tribuebat, nihil ei censetur iniuste ablatum. si tamen aliquam ei spem tribuebat, quantum paruum, hæc iudicio boni viri æstimanda est & compensanda.

Tertiò, Si erat dignus & spem habebat, sed eam impediisti, ut conferretur digniori vel aptiori; quidam putant te teneri ad restitutionem, quanti illa spes ipsi valebat. Sed verius est te non teneri, nisi ad restitutionem famæ, de qua modò non disputamus. Ratio est; quia officia & beneficia secundùm rectam rationem, & Reipublicæ Ecclesiæque intentionem, debent conferri dignioribus; & contra rationem est, conferre ea digno, relicto digniore, quando collatio est libera. Neque is qui dignus tantum est, Ius habet, ut collator non cogatur conferre digniori. Vnde etsi fiat iniuria collatori, si ab eo qui potestate caret, vis ei inferatur; tamen petenti officium non fit iniuria. Ita Co-uarr. ad reg. Peccatum. p. 2. §. 7. n. 8. & Michaël Salonijs qu. 62. art. 2. controuerf. 25. Secus est, si procurasti ut æquè digno conferretur; tunc enim teneris illi, quem iniuste impediisti: nam respectu alterius æquè digni, Ius habebat, ut collatori sua libertas relinqueretur.

Quar-

127
Si impedi-
uisti dignu
vi daretur
indigno.

Quartò, Si iniquè impediisti dignum, vt daretur indigno, teneris non solum digno, sed etiam Ecclesie vel Reipublice, quæ inde damnum patitur; idque iuxta damni æstimationem, iudicio prudentum faciendam. Patet; quia es causa vtriusque damni. Pari ratione teneris Ecclesie, si dignior quærebatur: tuque vi aut fraude impediisti ne id fieret, vt conferretur ei qui erat minus dignus: quia Ecclesia ius habet quærendi optimos ministros, quod ius tu iniquè impediisti. Sicut si quis optimum operarium quærens, per te deciperetur, vt acciperet minus idoneum: huic enim teneris, iuxta damni æstimationem.

Quintò, Si erant plures competitores digni, & tu illos omnes vi vel fraude impediisti; teneris singulis, quanti cuique sua spes iudicio prudentis æstimabitur.

128
Impediens
sine vi &
fraude.

Dico Secundò, Qui sine vi aut fraude, precibus, blanditiis, muneribus, impedit dignum vel digniorem ab officio, beneficio, & similibus, non tenetur illis ad ullam restitutionem, etiam si illud malo animo & ex odio faciat. Est contra Caietanum q. 62. art. 2. & Couarruiam supra, qui putant eum qui quouis modo impedit digniorem vt daretur digno, teneri ad restitutionem digniori; quia secundum Iustitiam distributivam ei erat debitum. Est etiam contra Maiorem, in 4. d. 15. q. 6. qui docet, eum, qui quouis modo impedit dignum vel digniorem, teneri si id faciat ex odio, secus si vt sibi vel alteri consulat. Sed nostram sententiam docet & probat Nauarrus cap. 17. num. 69. & sequentibus, & Sotus lib. 4. de Iust. qu. 6. art. 3. versus finem, & alij passim. Ratio est; quia iste dignus & dignior ius non habent, nisi in libera voluntate collatoris; ergo si relinquant collatorem in sua libertate, nec aliquid facias, quod illi libertati repugnet, non censeris hoc ius violare, ergo cum preces, munera, blanditiæ non repugnent libertati, (non enim collator inuoluntariè censeretur facere, quod ita inductus facit) nullo modo inferis illis iniuriam.

Malus animus non obligat ad restitutionem.

Nec obstat, quòd malo animo id facias. Primò, Quia iste malus animus non est contra iustitiam, sed contra charitatem: non enim est contra aliquod ius, quod illi habeant, quando non intendis impedire libertatem collatoris. Secundò, Quia generatim loquendo verius est, malum animum seu intentionem numquam obligare ad restitutionem, nisi opus externum secundum se sit iniustum, etiam si Sotus & Richardus d. 15. & Caiet. qu. 62. art. 2. contrarium sentire videantur. Ratio est; quia nisi opus externum secundum se sit iniustum exterius, nulla committitur iniustitia; ac proinde damnus, quod fit opere externo, non censeretur illatum contra iustitiam. Sicut si quis animo hæretico aliquid dicat, quod exterius nullam habet speciem hæresis, non est hæreticus exterius, nec excommunicatus, vt dictum est 2. 2. qu. 11. Neque D. Thomas qu. 62. art. 2. ad 4. contrarium sentit; quia intelligi debet de eo, qui impedit alium modo iniusto.

Dices, Lege 2. 7. de aqua, & aquæ pluuie arcende. §. Idem Labeo, dicitur: *Qui avertit torrentem, ne sibi noceat, unde factu sit vt vicino noceatur, cum eo aqua pluuia arcenda agi non posse à vicino; si modo non hoc animo fecit vt vicino noceat, sed ne sibi noceat.* Idem habetur L. 1. Vnde sequi videtur, si id fecit vt vicino noceat, iniuriam fore: ergo pati

ratione qui impedit alterum ab officio vt illi obfit, non vt sibi vel alteri profit, est illi iniurius; quamuis sine vi & fraude id faciat.

Respond. Ommissa solutione Nauarrus, quam habet nu. 71. illa exceptione indicari, concedi actionem in foro externo, si probari possit, nullo suo commodo, animo dumtaxat nocendi id factum. potest enim talis in pœnam cogi ad reparationem damni, & operis in priorem statum restitutionem. hinc tamen non sequitur, illum obligari ante sententiam.

Notandum Primò, Si absque vi & fraude procurasti vt beneficium daretur indigno, non teneris quidem aliis competitoribus dignis, quia nihil contra ius illorum fecisti; sed teneris Ecclesie vel Reipublice, cuius iura violasti, procurando ei ministrum ineptum: sicut is qui ad opus publicum operarios ineptos curant, ad restitutionem tenetur. Vbi hic seruandus est ordo; vt primo loco teneatur is qui officium administravit, & stipendia accepit: hic enim primò tenetur restituere stipendia, quæ ei data pro officio; quia id vel non præstitit, vel non vt oportet: deinde sarcire damna, quæ ipsius negligentia vel imperitia sunt contracta. Secundo loco tenetur collator. Tertio suafor.

129
Procurans
vt daretur
indigno.

Hinc patet, Quanti oneris sit, conferre beneficia vel officia publica, quod tamen ius plerique tantopere expetunt.

Notandum Secundò, Si absque vi & fraude impediisti digniorem vt daretur minus digno, peccasti quidem, non tamen teneris ad restitutionem. non enim digniori; quia contra ius eius nihil est actum. non etiam Ecclesie; quia nullum damnus per iniuriam illi illatum: nam in potestate Prælati erat eligere dignum, relicto digniore, quamuis in eo non sit fidelis dispensator. Hinc peccat contra fidelitatem dispensandi, & quidem sæpè mortiferè, vt infra dicitur. Est enim Ecclesia non ita obligat Prælatum aut Reipublica Principem, vt semper teneatur lege iustitia, restitutionis vinculum inducente, conferre dignioribus, obligantur tamen ad hoc lege fidelitatis.

Si minus
digno.

Dices, Ergo numquam poterit petere beneficium vel officium, qui suos competitores videt esse digniores & aptiores.

Respond Si certò illi constaret, alios multò meliùs & fructuosius obituros officium, peccaret sollicitando, sicut & collator conferendo; quia debet bonum commune præferre priuato. Si tamen hoc illi non constet, (vt ferè semper fit; non enim qui maximè videtur idoneus, semper optimè præstat officium) & ope diuina confidat se tam benè functurum munere quàm alios; non peccat; si bona fide se collatori offerat: quia ministros eligere non est ipsius, sed collatoris.

Dico Tertio, Si fraus vel iniuria non censeatur verè causa damni secundum æstimationem moralem, sed occasio dumtaxat; non tenetur ad restitutionem. Ratio est; quia tunc damnus non sequitur ex vi actionis iniuriöse, sed aliunde. Explico exemplis. Das alapam alicui, qui inde per impatientiam incidit in morbum, & moritur; vel libidine vlciscendi, te vult interficere; à quo non potes te expedire, nisi ipsum interimas: non teneris de damno secuto, vt supra ostensum cap. 9. dubitat. 8. Scripsisti falso literas, & sparsisti per viam, magnam esse in Hispania frumenti inopiam,

130
Si solum
est occasio.

inopiam, quas Petrus repertas aperiens, mittit magnum frumenti numerum cum ingenti damno suo: non teneris de damno, etsi grauius contra charitatem peccasti, quia suae leuitati assignare debet, quod huiusmodi litteris fidem adhibuerit. Secus si ad ipsum eas scripsisses & misisses. ita Lopez 1. p. cap. 124.

131

Petes, Vtrum is qui secretum alterius per iniuriam cognouit, si eo utatur in suum commodum cum incommodo alterius, teneatur ad restitutionem, v. g. Titius Cameraco scribit Romam ad Caium, vacare beneficium in mense Pontificis. Litterae veniunt ad manus Sempronij: hic suspicatus quod res erat, illas aperit, & postea clausas reddit Caio, sed illum praueuiens apud S. Sanctitatem impetrat beneficium.

Si litteras detinuit.

Dico Primò, Si Sempronius litteras illas suppressit, vel serò reddidit, ita ut Caius non posset sollicitare, teneatur ad restitutionem, quanti spes Caij aestimabitur. Ratio est, quia per iniuriam impedit illum à prosecutione istius beneficij. Tenebatur enim ex iustitia tempestiue tradere, prout ei erat mandatum: ac proinde omisio tradendi, vel dilatio, est contra iustitiam. ex hac autem directè sequitur, quod non possit prosequi illud beneficium, & consequenter amissio illius beneficij; vnde & hæc iniuste inferuntur, nam quod directè ex actione iniusta sequitur, iniuste irrogari censetur. Teneatur ergo illi, non quanti valet beneficium, nisi torè certum erat illum fuisse obtenturum; sed quanti spes obtinendi aestimabitur.

Si legis.

Dico Secundò, Si litteras tempestiue tradidit, sed illas antea artificio quodam apertas legit, & sibi beneficium impetrauit; probabilius est non teneri ad restitutionem. Probatur, Quia etsi commissa sit iniuria aduersus Caium in litterarum apertione & lectione, non tamen in comparando beneficio, cum Caius non haberet maius ius quam alter; & cuius esset ius sollicitandi. Confir. Quia etsi notitia aliqua per iniqua media sit parata; tamen postquam iam habetur, est illius qui illam possidet, & potest ea uti in suum commodum, non minus quam si iusto modo acquisita esset: ut si notis secretam artem alterius opera demonis; vel occultè ingressus illius musæum, chartas eius euolueris, arusticia inspexeris; potes illa arte uti, etiam si lucrum alterius inde minuatur. Similiter si illum coegeris ut te doceat, ut machinas suas tibi ostenderet, &c. Etsi enim fortè pro opera docendi aliquid soluendum sit, tamen ratione vsus illius notitia, & lucri quod inde consecutus es, ad nihil ipsi teneris: cum nemo per talem vsum censetur alteri fieri iniuriam. Sicut enim illa notitia est tua, ita etiam vsus illius; & consequenter fructus qui inde prouenit.

132 Obiectio.

Dices, Ila apertio & lectio litterarum est iniuriosa Caio: atqui hinc sequitur ipsi damnum: ergo censetur damnum illatum per iniuriam.

Respond. Damnum illud non sequitur ex apertione aut lectione litterarum, nisi remotè & per accidens, quatenus inde sequitur notitia rei, & ex notitia sollicitatio, & ex sollicitatione permotio voluntatis collatoris, & collatio beneficij. itaque iniustitia ita incipitur, & damnum illud sequitur Caio, ex eo quod tu utaris iure tuo, & re tua, non enim ille caret beneficio, quia tu eum per iniuriam impediisti, sed quia tibi conferri curasti; quod iure poteras. Simile esset, si visâ vel con-

tractata bursa alterius (qualis fingitur fuisse bursa Fortunati) tantumdem tibi pecunia comparares quantum ea continetur: tunc enim etiam si per iniuriam & vi illius bursum contrectasses, & tantumdem tibi illo contactu comparasses, posses illa uti non minus quam si tibi ab illo donata fuisset. vnde si illum praueuires in emptione mercium, non teneris ad restitutionem.

Petes, Quale peccatum est in illa litterarum apertione: videri possit non esse peccatum mortale. Primò, quia non facit animo lædendi, aut aliud quod damnum inferendi, sed solum sibi consulendi: atqui non videtur esse peccatum, nisi quis animo lædendi id faciat, aut læsionem iniustam inde secururam putet, aut dubitet, ut indicat Nauar. c. 18. n. 53. Secundò, quia si litterae illae non fuissent signatae, vel si iam resignatae fuissent inuenta in cubiculo alterius, non esset peccatum mortale illas legere: atqui resignatio non est peccatum mortale, nisi ratione lectionis: ergo cum lectio per se non sit peccatum mortale, neque resignatio erit. Tertio, Possunt aperire litteras inimici, si ex illis metuo mihi notabile nocumentum; ergo etiam litteras amici, si inde spero magna commoda absque iniuria alterius.

Sed verius videtur, esse peccatum mortiferum. Ratio est, quia communi hominum iudicio, resignare litteras alterius, & legere in re magni momenti, censetur grauis iniuria, & in eum qui illas misit, & in illum ad quem mittuntur. Sigilla enim consensu gentium adhibentur tamquam supremum munimen, & custodia secreti chartis commissa; vnde Iure gentium debent esse inuiolata, sicut Legati. Sine enim huiusmodi immunitate & veluti priuilegio vix posset esse communicatio inter absentes: quod in magnum damnum Reipub. redundaret. Violare ergo sigillum, est res grauis, utpote tendens ad euersionem communicationis inter absentes; ac proinde peccatum mortiferum.

Potest tamen excusari; 1. Si sit Superior regularis qui aperit. hic enim ius habet aperiendi litteras quæ mittuntur ad subditum ab eis, quibus Superior iste non subest. idem dicendum de parente & alijs qui sunt loco parentis. 2. Ex ratione mitterentis, vel eius ad quem mittuntur. 3. Causa sibi cauenda ab iniurijs & insidijs: quomodo litterae interdum interceptantur & aperuntur à Magistratibus. 4. Si ex inaduertentia fiat, putans eas ad te scriptas. 5. Si contineant res parui momenti. 6. Si ex curiositate, & nullum sit periculum alterius incommodi. Vide Nauar. supra, & Emanuelelem Sâ v. Litterae.

Petes Secundò, Quid si is, cuius bona ob crimen iuste sunt confiscanda vel diripienda, fraude aut mendacis impediatur; teneatur ad restitutionem? Videtur teneri, quia iniuste impeditur Fiscum ab eo consequendo, ad quod ius habet, maxime si crimen sit saltem semiplenè probatum; tunc enim tenetur veritatem fateri. Vnde in hoc casu talem teneri ad restitutionem, docet Sotus l. 1. de iustitia q. 6. a. 6. paulò ante quintam conclus. Et Molina disp. 95. §. Duo sunt; estque opinio probabilis.

Sed contraria est verior & probabilior, quam tenet Nauar. cap. 18. nu. 49. Bañes 2. 2. q. 62. a. 3. Petrus Arragon. & Michaël Salon. ibidem. Sancius lib. 10. de Matrimonio n. 14. Probatur, quia huiusmodi occupatio bonorum constituta est in pœnam criminis: atqui pœna non debetur ante

133 Quale peccatum.

Quando non sit peccatum mort.

134 Impediens confiscationem.

sententiam saltem declaratoriam criminis; vt communiter DD. tradunt: imò non est soluenda ante sententiam constitutam pœnæ, qua ipsa pœna inbeat solui: ergo sententia non secuta non debetur pœna.

Dices; non deberi per modum pœnæ ratione criminis initio commissi, sed per modum compensationis damni, ratione doli, quatenus mendacis impediendo cursum iudicij, & sententiam, impediuit commodum, quod inde erat obuenturum fisco.

Obiectio-
nes.

Sed contra Primò, Quia opus illud quo sententiam impedit, non est contra Iustitiam commutativam, nec propriè iniuria, sed solum contra veritatem, obedientiam & Iustitiam legalem, quæ virtutes non obligant ad restitutionem. Non enim posita semiplena probatione, tenetur lege Iustitiæ commutativæ veritatem fateri; sed lege obedientiæ & Iustitiæ legalis, vel religionis si iuravit. Deinde, etiam si opus illud quo impedit esset iniuria, in ordine ad terendam sententiam (vt si minaretur Iudici ne sententiam ferat, vel actori ne in causa pergat) non esset tamen iniuria in ordine ad ista bona, quatenus fisco vel actorem ab istis obtinendis impedit. Ratio est; quia sicut quisque habet summum ius in tuenda vita; ita etiam in tuendis bonis quæ sunt in star vita, cum absque illis vita sit inuata, vel, vt Græci dicunt, *ἐπιβίωσις*. vnde etiam ipsa bona *ἐπιβίωσις* vocantur. Ergo sicut is qui non sinit sibi eripi vitam alioquin iuste ob crimen auferendam, non facit iniuriam restitutioni obnoxiam, etiam si alteri inde maximum commodum erat obuenturum; ita nec is qui non sinit sibi eripi bona iuste alioquin in pœnam criminis auferenda, facit iniuriam restitutioni obnoxiam. Facit quidem iniuriam resistendo armis Iudici, vel illi minando; hæc tamen iniuria non est in illum cui pœna erat applicanda: quia ille ius non habebat, nisi supposita sententia Iudicis. Imò illa supposita, non habet ius vt reus sponte bona sua ei tradat, aut cum illis non fugiat; cum ad horum nihil sit condemnatus: sed solum vt per ministros publicos ea occupet & auferat: qua occupatione facta, & pacifica eorum possessione obteuta, reus non amplius ius habet illa surripiendi aut vi auferendi, cum illorum dominium & possessionem omnino amiserit: vnde si postea auferret, teneretur ad restitutionem.

Confirmantur supradicta; Primò, Quia cum bona sunt alteri applicanda, reus non minus iuris habet ad ea defendenda ne sibi auferantur, quam cum nulli sunt applicanda, sed igne vastanda. Non enim ipse ob utilitatem alterius minus est liber ad impediendam rerum suarum ablationem; hæc enim ipsi æquè grauis est, imò grauior cum alteri prodest. Atqui cum sunt vastanda, non facit iniuriam restitutioni obnoxiam, etiam si fraude, dolo aut vi impediatur ablationem; ergo neque cum alteri sunt applicanda. Confir. Secundò, Quia obligatio illa restituendi nimis esset grauis, nec accommodata fragilitati humanæ. Quotusquisque enim est hominum, qui vbi bona sua hoc modo eripiisset periculo amissionis, sponte ea offerret fisco, vel alteri, cui in pœnam ea erant cessura? Sane vix vllus reperietur. Atqui lex vt iusta sit, debet esse hominum moribus & fragilitati attemperata, vt communiter Theologi & Canonistæ docent, cap. Erit. cap. In istis. d. 4.

Hinc infertur Primò, Hæreticum qui fraude, 135
mendacis, falsis testibus se defendit, & impedi- *Confecta-*
uit sententiam, aut confiscationem bonorum, non *ria.*
teneri ad restitutionem. Quia non facit iniuriam fisco, vel saltem non talem quæ restitutioni sit obnoxia, propter summum ius defensionis sui ipsius & rerum suarum.

Secundò, Idem dicendum de adultera, quæ ipso Iure amittit dotem. Non enim tenetur ea quæ habet, tradere ante sententiam definitiuam & ultimam. Vnde etiam si falsis probationibus se defendat, aut falsò prober etiam maritum mæchatum esse, licque sententiam diuortij impediatur, non tamen tenetur ad restitutionem. Similiter si à sententia appellet, etsi iniquè, nam appellatio suspendit sententiam. Ita Sancius supra; multos alios citans. Si tamen maritus dotem habet, non tenetur eam repetenti restituere; quia potest ei opponere exceptionem adulterij; vt aperte colligitur ex cap. Plerumque. de donationibus inter virum & uxorem.

Tertiò, Idem locum habet in eo cuius bona ob non solum vectigal, vel res prohibitas importatas aut exportatas, sunt ipso facto commissa seu addicta fisco, vel redemptori. hoc enim cum fiat in pœnam criminis, requirit sententiam Iudicis, vel euidentiam tantam, vt possit iuste ferri sententia. Vnde si sententia impediatur, vel ita agatur vt crimen certò constare non possit, non tenetur. Similiter, si cum rebus suis, priusquam occupentur, fugiat. Ipsum tamen vectigal, si iustum erat, tenetur soluere; quia non est constitutum in pœnam, sed in iustam compensationem ratione securitatis vel gubernationis, quam Princeps in patria præstat.

Quartò, Idem cernitur cum miles iuste oppidum aliquod concessu Principis expilat. Fit enim hoc in pœnam delicti, cuius omnes præsumuntur participes. Vnde etiam si mendacis, fraudibus, vel etiam vi militem impediatur ne res tuas diripiat, non teneris ei ad restitutionem. Adde tamen, in prædictis casibus, si aliquod damnum iniuste inferatur ab eo qui res suas tuetur, teneri ad illius compensationem; vt si falsis testibus se defendat, tenetur ad expensas litis; si resistendo lædat, tenetur ad expensas medicorum.

Petes Tertiò, Quid dicendum de testibus qui 136
falso testimonio impediunt sententiam, & conse- *Testes.*
quenter confiscationem? Videntur sanè non teneri ad restitutionem, etiam si rem suam non defendant, sed alienam. Si enim principalis auctor, & qui mandat, non tenetur, cur teneantur secundarij, qui illum iuuant? Deinde quia fisco vel actor non habet ius ad bona occupanda, nisi posita sententia: ergo si illa non ponatur, non fit ei hac ex parte iniuria. Confir. Quia à tali teste detecta falsitate fisco non solet exigere compensationem damni, quòd bona rei non obtinuerit; sed satis habet illum puniri vt periurum; non ergo censet sibi factam iniuriam restitutioni obnoxiam.

Vtrum autem Iudex teneatur ad restitutionem si huiusmodi reum non condemnet, vide infra cap. 13. num. 73.